

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli Misafirler,

And içme törenimize hoş geldiniz diyor, sizleri en içten duygularımla, saygıyla selamlıyorum.

Anayasa Mahkemesi üyeliğine Danıştay kontenjanından seçilen Yılmaz Akçil'i tebrik ediyor, üyeliğinin şahsına, ailesine, Mahkememize ve ülkemize hayırlı olmasını temenni ediyorum.

Bu törenin benim açımdan ayrı bir anlamı olduğunu belirtmek isterim. Sayın Akçil cübbesini giydireceğim son üyemiz olacak. Dolayısıyla, ettiğimiz yemine, giydiğimiz cübbeye ve yerine getirdiğimiz göreve dair görüşlerimi son kez sizlerle paylaşmaya çalışacağım.

Bilindiği üzere, Anayasa Mahkemesi üyeleri olarak göreve başlarken Anayasa'yı ve temel hak ve hürriyetleri koruyacağımıza, görevimizi sadece vicdanımızın emrine uyarak yerine getireceğimize büyük Türk Milleti önünde söz veriyoruz.

And içme, bir anlamda ahitleşme, andlaşmadır. Andlaşma ise ahde vefayı gerektirir. Bu nedenle verilen sözün tutulması anlamına gelen ahde vefa, toplum ve devlet hayatı için vazgeçilmez önemi haiz ahlâkî ve hukukî bir ilkedir. Öyle ki devletin devamı, toplum sözleşmesi mahiyetindeki anayasanın ve onun varlık nedeni olan temel hak ve özgürlüklerin korunmasına, bu da son tahlilde ahde vefa ilkesinin hayata geçirilmesine bağlıdır.

Günümüzde ahde vefa ilkesinin yaşanan ters dalgalarla zedelendiğini görüyoruz. "Öldürmeyeceksin!" emrine muhatap olanlar hiçbir ilke ve değer tanımadan aylardır çocuk, kadın ve masum on binlerce insanı katlediyorlar. Dahası katlettiklerini insan değil "*insansı yaratıklar*" olarak tanımlayarak, yaptıklarını meşrulaştırmaya çalışıyorlar.

Dünyanın her yerine yayılan, akıl ve vicdan tutulmasıyla muzdarip bu marazi zihniyetin ıslahı ancak ahlâk ve adalete dönüşle mümkündür. Siyasetnâme geleneğinin öncülerinden olan ve iki bin yıl önce yazılan *Kelile ve Dimne*'de filozof Beydebâ, bugün de geçerli olan şu tavsiyede bulunuyor: "*Kendine yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapma! Adalet ancak böyle sağlanır. Üstelik adalet hem Allah'ın rızasını kazandırır hem de insanları memnun eder.*"¹

Adaletin tesis edilmesi suretiyle temel hak ve özgürlüklerin korunmasında yargı kurumuna ve hâkimlere çok büyük sorumluluklar düştüğü bilinmektedir. Bu bağlamda Uluslararası Adalet Divanı'nın, "Öldürmeyeceksin!" emriyle uyumlu kararı -tüm eksiklerine rağmen- uluslararası düzeyde yargısal sorumluluğun yerine getirilmesi bakımından olumlu bir adım olarak görülebilir.

Diğer yandan, hâkimlik görevine başlarken giyilen cübbe adaleti ve onun omuzlara yüklediği ağır sorumluluğu temsil etmektedir. İnsanlar o cübbenin önünde adaletin tecelli edeceğine, haksızlığın giderileceğine ve uyuşmazlıkların kavgasız bir şekilde çözüme kavuşturulacağına inanırlar. Tam da bu nedenle büyük düşünür Mevlâna, hâkimin toplum için bir “rahmet” ve “adalet denizinden bir damla” olduğunu söylemiştir.²

Giydiğimiz cübbelerin anlam ve önemini çok iyi anlatan meşhur bir kıssa vardır. Yaralı bir kuş Hz. Süleyman’a gelerek kanadını bir dervişin kırdığını söyler. Hz. Süleyman dervişi hemen çağırır ve yargılamaya başlar.

Derviş kendini şöyle savunur: “Efendim, kuşu avlamak istedim. Önce kaçmadı, teslim olacağını düşünüp üzerine atladım, bu esnada kanadı kırıldı.” Müşteki kuş bu sözlere hemen itiraz eder ve şöyle der: “Avcı olsa hemen kaçırdım. Onu derviş kıyafetinde gördüğüm için kaçmadım. Derviş olmuş birinden bana zarar gelmez diye düşündüm.”

Hz. Süleyman bu sözleri haklı bulmuş ve ceza olarak dervişin kolunun kırılmasına hükmetmiş. Ancak yaralı kuş bu karara da itiraz etmiş ve demiş ki: “Efendim, kolunu kırarsanız iyileşince yine aynı şeyi yapar. Siz en iyisi üzerindeki derviş hırkasını çıkarın ki, benim gibi kuşlar bundan sonra aldanmasın.”

Yargı mensupları olarak bu kıssadan çıkaracağımız hisse bellidir. Üzerimizdeki cübbeler, toplumun adalete güveninin sembolüdür. Bu güveni sarsacak, aşındıracak davranışlardan kaçınmak da göreve başlarken yaptığımız yeminlere sadakatin, ahde vefanın gereğidir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Anayasa Mahkemesi, norm denetimi ve bireysel başvuruda özellikle son on yılda karşı karşıya kaldığı ağır sınamalardan başarıyla çıkabilmiştir. Mahkememiz bir yandan kanunlaşan onlarca olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamelerinin ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin denetiminde ilk kez ilkeleri ve temel kriterleri belirlemiş, diğer yandan da bireysel başvuruda ağır iş yükünü başarılı bir şekilde yöneterek anayasal hak ve özgürlüklerin korunmasına ilişkin standartları ortaya koymuştur.

Bu vesileyle bir kez daha ifade etmek gerekir ki, bireysel başvuru Türk yargı tarihinin en büyük reformlarının başında gelmektedir. Bu kurumun kabul edilmesindeki amaç, anayasa koyucunun ifadesiyle, “bireylerin sahip oldukları temel hak ve özgürlüklerin daha iyi korunması”nı sağlamak ve sorunu ülke sınırları içinde çözerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan “başvuru sayısını azaltmak”tır.³

Anayasa Mahkemesi, anayasa koyucunun ortaya koyduğu bu amaçlar doğrultusunda hak eksenli bir yaklaşımla Anayasa'yı yorumlamış ve kronikleşmiş birçok hukukî meselenin çözümüne verdiği kararlarla katkı sağlamıştır.

Bu kapsamda başörtüsü kullandığı için duruşma salonundan çıkarılan avukatın, üniversiteden atılan öğrencinin ve işine son verilen devlet memurunun başvurularında Mahkememiz, başörtüsünü yasaklayan bir kanuni düzenleme bulunmadığını, ayrıca bu yasağın gerekçesi olarak gösterilen mahkeme kararlarının da “kanunilik şartı”nı sağlamadığını belirterek ihlal sonucuna ulaşmıştır.⁴ Benzer gerekçelerle azınlık cemaatlerinin dini liderlerinin seçimine müdahale edilmesi de din ve vicdan özgürlüğüne aykırı bulunmuştur.⁵

Bunun yanında, Anayasa Mahkemesi yaşama hakkından ifade özgürlüğüne, mülkiyet hakkından örgütlenme özgürlüğüne kadar bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklerle ilgili olarak yüzbinlerce karar vermiş, bunu yaparken de başvurucunun kimliğine hiçbir zaman bakmamıştır.

Bu bağlamda, aralarında ağır cezalara mahkûm edilmiş ve cezaları kesinleşmiş olanların da bulunduğu her görüşten milletvekilinin ve siyasetçinin hak ihlali iddiaları incelenmiş, bunların bir kısmında ihlale hükmedilmiştir.⁶ Aynı şekilde, Mahkememiz farklı görüşlerden yayın kuruluşu, gazeteci veya yazarın yaptığı başvurularda ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar vermiştir.⁷

Sonuç olarak, Anayasa Mahkemesi kamu görevlisinin, esnafın, işçinin, çiftçinin, kısacası toplumun her kesiminden insanımızın başvurularını hassasiyetle incelemiş, başvuruların bir kısmında anayasal hak ve özgürlüklerin ihlaline hükmetmiştir.

Esasen tüm bu kararlarla birlikte, anayasa koyucunun öngördüğü gibi, bireysel başvurunun sorunu ülkemizin hukuk düzeni içinde çözme işlevi önemli ölçüde yerine getirilmiştir.

Sayın Cumhurbaşkanım

Bu noktada uzun süredir hukuk gündemine damgasını vuran bireysel başvuruyla ilgili yanlış bilinen veya yanlış anlaşılan bazı hususları bir kez daha dile getirmek istiyorum.

İlk olarak, belirtmek gerekir ki, Anayasa Mahkemesi anayasa şikâyeti olarak da anılan bireysel başvuruda anayasaya uygunluk denetimi yapmaktadır. Norm denetiminde bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı karanamesinin Anayasa'ya uygunluğu denetlenirken, bireysel başvuruda bu normların yorumu ve uygulanması sonucu tesis edilen kamu gücü işlemlerinin anayasallık denetimi yapılmaktadır. Bu şekilde yapılan bir anayasallık denetiminin de kanun yolu denetiminden farklı olduğu açıktır.

Bu kapsamda, daha önce defalarca ifade ettiğimiz üzere, bireysel başvuru bir temyiz yolu değildir. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın yorumu ve uygulanmasının söz konusu olmadığı durumlarda kural olarak bireysel başvuruya konu olaydaki olguların ve bunlara uygulanan kuralların yorumuna, delillerin değerlendirilmesine, verilen kararın sonucu itibarıyla doğru veya haklı olup olmadığına bakmamaktadır. Mahkememiz, kendisine verilen görev ve yetki çerçevesinde, sadece yargılama sürecinde başvuru konusunun anayasal hak ve özgürlüklerinin ihlal edilip edilmediğini incelemektedir.

İkinci olarak, norm denetiminde olduğu gibi bireysel başvuruda da Anayasa Mahkemesi önündeki anayasal uyumsuzluğu anayasa hükümlerini yorumlayarak karara bağlamaktadır. Kuşkusuz bireysel başvuruya konu yargısal karar sürecinde temyiz mercileri dahil tüm mahkemeler de Anayasa'yı yorumlamaktadır. Ancak Anayasa'nın 148. maddesi uyarınca olağan kanun yolları tüketildikten sonra söz konusu yorumlara dayanan yargısal kararlara karşı bireysel başvuru yapılabilmektedir. Bu durumda Anayasa'yı kesin ve bağlayıcı olarak yorumlayarak yargısal nitelikteki kamu gücü işlemini denetleme yetkisi hukuk düzenimizde sadece Anayasa Mahkemesine verilmiştir.

Son olarak, bireysel başvurunun etkili olabilmesi ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Bu sebeple Anayasa Mahkemesinin ihlalin tespiti yanında onun giderilmesi için yapılması gerekenlere hükmetmesi de anayasal ve yasal zorunluluktur. İhlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması, kural olarak ihlal öncesi hâle getirmeyi gerektirmektedir. Bunun yolu da -ihlal eğer yargı kararından kaynaklanıyorsa- ihlale neden olan kararın ortadan kaldırılmasından geçmektedir.

Belirtmek gerekir ki, hiç kimsenin Anayasa Mahkemesinin anayasa hükümlerine ilişkin yorumunu ve kararlarını beğenme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ancak beğenmesek de bir hukuk devletinde bu kararlara uyulması anayasal zorunluluktur. Nitekim Anayasa'nın 153. maddesine göre Anayasa Mahkemesi kararları kesin olup "*yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar*".

Öte yandan, anayasanın üstünlüğünü ve temel hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlamayı amaçlayan anayasa yargısının işlevsel olması verilen kararların yerine getirilmesine bağlıdır. Karara uyulmaması durumunda hukukun üstünlüğü ilkesi zedeleneceği gibi yargılamanın da bir anlamı olmayacaktır.⁸

Esasen ihlal kararlarının icrası, sadece Anayasa'nın 153. maddesinin değil, aynı zamanda ve her şeyden evvel Anayasa'nın hepimizi bağlayan ve kullandığımız yetkilerin meşruiyetini sağlayan bir toplum sözleşmesi olmasının, bu sözleşmeye sadakat yükümlülüğünün ve ahde vefa ilkesinin zorunlu sonucudur.⁹

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli Konuklar,

On iki yıllık görev süresinin sonuna yaklaşan bir Anayasa Mahkemesi üyesi olarak, burada çalışma arkadaşlarıma karşı birikmiş vefa borcumu ödemek istiyorum.

Tüm zorluklara ve olumsuzluklara rağmen görevlerine başlarken yaptıkları yemine vefa gereğince hak eksenli bir yaklaşımla Anayasa'yı ve insanımızın temel haklarını koruma görevini en iyi şekilde yerine getirmenin gayreti içinde olan fedakâr başkanvekillerimize, üyelerimize, raportörlerimize ve tüm çalışma arkadaşlarıma derin saygılarımı ve gönülden şükranlarımı sunuyorum.

Bu vesileyle, Anayasa Mahkemesinden emekli olan mensuplarımızdan vefat edenlere Allah'tan rahmet, hayatta olanlara da sağlıklı ve huzurlu bir ömür temenni ediyorum.

Ayrıca iki gün önce birinci yılını geride bıraktığımız Kahramanmaraş depremlerinde hayatını kaybeden kardeşlerimize bir kez daha Allah'tan rahmet, ailelerine ve milletimize başsağlığı diliyorum.

Yine iki gün önce İstanbul'da Çağlayan Adliyesi girişinde yaşanan terör saldırısını lanetliyor, adalet ve emniyet camiamıza geçmiş olsun dileklerimi sunuyorum. Saldırıda hayatını kaybeden vatandaşımıza rahmet, yaralı polislerimize ve vatandaşlarımıza da acil şifalar diliyorum.

Sözlerimi tamamlarken, bir süre önce görevi sona eren Anayasa Mahkemesi üyesi Muammer Topal'a ve yerine atanan Yılmaz Akçil'e yeni görevlerinde başarılar diliyorum.

Törenimizi teşriflerinizden dolayı hepinize şükranlarımı sunuyor, sağlıklı ve huzurlu günler temenni ediyorum.

Zühtü ARSLAN
Anayasa Mahkemesi Başkanı

¹ Beydebâ, *Kelile ve Dimne*, Çev. Z. Eliaçık, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2017), s.308.

² Mevlâna Celâleddin Rûmî, *Mesnevi*, 3. Basım, Çev. D. Örs ve H. Kırlangıç, (Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2010), II. Cilt, VI. Kitap, 1490, 1495, s. 376.

³ “Teklifin Madde Gerekçesi” ve “Anayasa Komisyonu Raporu”, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Gerekçeli)*, (Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2018), ss. 922-923.

⁴ Bkz. *Tuğba Arslan* [GK], B. No: 2014/256, 25/06/2014, §§ 91, 98; *Sara Akgül* [GK], B. No: 2015/269, 22/11/2018; *B.S.*, B. No: 2015/8491, 18/07/2018.

⁵ Bkz. *Levon Berç Kuzukoğlu ve Ohannes Garbis Balmumciyan* [GK], B. No: 2014/17354, 22/05/2019.

⁶ Örneğin bkz. *Mustafa Ali Balbay*, B. No: 2012/1272, 4/12/2013; *Mehmet Haberal*, B. No: 2012/849, 4/12/2013; *Sencer Başat ve diğerleri* [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014; *Ayhan Bilgen* [GK], B. No: 2017/5974, 21/12/2017; *Eren Erdem*, B. No: 2019/9120, 9/6/2020; *Kadri Enis Berberoğlu (2)* [GK], B. No: 2018/30030, 17/9/2020; *Ömer Faruk Gergerlioğlu* [GK], B. No: 2019/10634, 1/7/2021; *Mustafa Hidayet Vahapoğlu*, B. No: 2019/19608, 22/2/2022; *Aykut Erdoğan*, B. No: 2019/14067, 20/6/2023; *Şerafettin Can Atalay (2)* [GK], B. No: 2023/53898, 25/10/2023.

⁷ Örneğin bkz. *Emin Aydın* [GK], B. No: 2013/2602, 23/1/2014; *Bekir Coşkun* [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015; *Ergün Poyraz (2)* [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015; *Hakan Yiğit*, B. No: 2015/3378, 5/7/2017; *Özgen Acar ve diğerleri*, B. No: 2015/15241, 31/10/2018; *Ali İhsan Karahasanoğlu*, B. No: 2017/21000, 20/11/2019; *Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti. (3)*, B. No: 2016/5653, 9/1/2020; *Hacı Yakışıklı ve diğerleri*, B. No: 2019/13768, 26/5/2021; *Hüseyin Kocabıyık*, B. No: 2020/15593, 22/11/2022; *Özgür Boğatekin* [GK], B. No: 2020/23730, 14/6/2023; *Artı Media Gmbh* [GK], B. No: 2019/40078, 14/9/2023.

⁸ AYM, E. 2014/149, K. 2014/151, 2/10/2014; *Kadri Enis Berberoğlu (3)* [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, § 101.

⁹ *Şerafettin Can Atalay (3)* [GK], B. No: 2023/99744, 21/12/2023, §§ 61-62.